

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"א

פרשת אמור

א. תוספת ברכה .
פרק בא' פסוק א' :

לנפש לא יטמא (כ"א א')

השם "נפש" ענינו כח החיוני באדם, ובכל בעיה. רוח החי המניע את מכונת גוף הדמו, ונקרא גם "נשמה" על שם הנשימה שנשב ה' בגוף האדם בתחלת ברייתו, כמש"כ ויפת באפיו נשמת חיים (פ' בראשית, ב' ז'), ועל זה יכוון לשון הפסוק בשמואל ב' (כ"ב ט"ז) מגערת ה' מנשמת רוח אפני אבלי על גוף האדם יונת השם גייה, כמו בלתי אם גוינתו (פ' ויגש, מ"ז י"ח), או השם "גוף", כמו גופת שאול וגופת בניו (דהיי"א, י' י"ב), ולכן לא נתבאר כאן הלשון לנפש לא יטמא, כי לא יתכן לומר לנשמה לא תטמא. ואעפ"י שמצינו השם נפש בהסבה גם על הגוף, כמו ונפש כי תקריב, ונפש כי תחטא ועשתה, ונפש כי תגע (פ' ויקרא), ועוד כהנה, אך כל זה הוא בזמן שהגוף בחיים, ואז באמת יכון לו גם השם נפש, יען כי לכל מעשה האדם תקדם לו הנפש, כי הנפש נותנת רצון בהגוף, ומה הלשון מה תאמר נפשך ואעשה לך (שמואל א', כ' ד'), ובאיכה (ג' כ"ד) אמרה נפשי — אבל כאן ה"י יותר נכון לכתוב למת לא יטמא, וכמו בפרשת תבא (כ"ו י"ד) לא נתתי ממנו למת.

והנה בתורת כהנים כאן אמרו, לנפש לא יטמא — לרבות את הדם, כלומר, לא רק לגוף, אך גם לדם היוצא מן המת אסור ליטמא, ויתכן, שעמדו חז"ל על דיוק זה שזכרנו, על לשון לנפש לא יטמא, ודרשו רבוי לדם משם "נפש", עפ"י הפסוק בפרשה אחרי (י"ז י"ב) כי נפש הבשר בדמו הוא, והיינו נפש חיינו דם.

אלוה

1. מה קושי מוצא פרשניו כאן ואינה סול קושי לה?
2. פרשניו מוכיח כי נפש וואו נשמה חד הם, אינה זה חשוק לו להדע?
3. איך ומתי אפשר לציין פה "נפש" עם לודף חי?
4. איזו אפשרות לתרץ כאן מוצא פרשניו?
5. מה הרציון ע"הדק הוא הנפש?

* * *

ב. ספורנו עם פירוש הרב י. קופרמן.

את שם קדשיי⁷³ (יחזקאל לו, כ). ונקדשתי בתוך בני ישראל. לעשות עמקם נפלאות⁷⁴ כמו שנדרתי באמרי "הנה אנכי כורת ברית, נגד כל עמך⁷⁵ אעשה נפלאות"⁷⁶ (שמות לד, י). והטעם בזה כי אמנם "אני ה' מקדשכם"⁷⁷.

פרק כב" פסוק לב': (לב) ולא תחללו את שם קדשי. ומאחר שאתם רואים את פעלתי על זה השלמותי⁷¹, אם כן אתם המקדשים ללקח בדרךכי⁷² אל תחללו את שם קדשי בפעלות חסרות ומגנות, כענין ויבוא אל הגוים אשר באו שם ויחללו

אמור

לעומתו מפרשים חז"ל ש"ינקדשתי"
 היא מצות קידוש השם, על ידי מסירת עצמו
 למות, והפסוק מתפרש כלא זו אף זו, כלומר,
 לא רק שאסור לגרום לחילול השם, אלא אף יש
 הרישה לנכונות למות על קידוש השם. לדעת
 רבינו "ינקדשתי" הוא עתיד (ע"י וי"ו ההיפוך),
 בעוד לדעת חז"ל הוא ציווי (ואמנם קשה
 בפשט, שהיה צריך להיות "ינקדשתי").
 75. "עמך" (של משה) הוא "עם ה'", כאשר
 בזמן משה רבינו ממצרים יצא, ובזמן יחזקאל
 "מארצו יצאו". 76. "אשר לא נבראו בכל
 הארץ ובכל הגוים", כלומר, קידוש שמו
 יחברך, ושם בשמות פירש רבינו: להיות
 בקרבכם, כאמרו 'גלו לבבל' - שכינה עמהם,
 גלו לעילים - שכינה עמהם, גלו לארזים - שכינה
 עמהם (עכ"ל). כלומר השגחתו המיוחדת שלו
 יחברך על עם ישראל הנמצא בין האומות.
 77. כלומר, מעניק לכם מקדושתו בזה שאתם
 מתדמים אליו, שהוא המשמעות השרשית של
 קדושת ישראל.

71. כמבואר לפסוק ל' ד"ה אני ה': פועל
 פעולתי תמימה. רבינו קושר אפוא, את פסוקנו
 עם פסוק ל' לעיל, תוך כדי דילוג על פסוק לא.
 וזאת לעומת הרמב"ן הרואה את פסוקנו
 כהמשך ישיר לפסוק לא, כפי שכתב בסוף
 פירושו לפסוק לא. 72. כמבואר בפסוק כז'
 'להיזמות ליוצרו, וכפי שרבינו פירש (לעיל
 יט, ב) 'שהיו קדושים, וזה כדי שיהמו ליוצרים
 כפי האפשר. יוצא אפוא, שבני ישראל כאלו
 מיצגים את הנהגת הקב"ה בעולם, כך שאם
 תפחת ההנהגה הישירה ההיא, יש בזה משום
 חילול השם אצל הגוים, הרואים בכך או העדר
 יכולת מצדו יחברך, או טעות בבחירת עמו.
 73. "כאמר להם עם ה' אלה ומארצו יצאו".
 כלומר, טענת הגוים (אשר ממנה נובע חילול
 השם) היא שבצאתם של בני ישראל מארצם,
 הדלה ההשגחה המיוחדת של השי"ת על עמו
 בארצו, ובכל הגוים בני ישראל. 74. אם לא
 יחללו את שמו, רבינו מפרש את הפסוק על פי
 פשוטו ש"ינקדשתי" הוא תוצאה מ"ולא
 תחללו".

פסוק

1. קרא שם את הפסוקים א'-ל', איך רואה פרשנו את הקשר כאן?
2. כמה הוא חולק על רמב"ן?
3. לדעת פרשנו בני ישראל מייצגים את הנהגת הקב"ה בצולמם, איך זה פועל ואף מה זה מחייב?
4. מה קרה בימי יחזקאל ואף מה זה הביא?
5. מהי המשמעות של קדושת ישראל ואיך זה מתבטא?

* * *

ג. חזקוני

פרק כג' פסוקים כא'-כד':

(כא) וקראתם בעצב היום הזה נקרא קדש, מה שלא פירש הכתוב באיזה חדש
 ובכמה בו חג זה כמו שפירש בשאר מועדים, היינו טעמא: אם פירש לך זמנו לא היינו
 מוניהם השבעה שבועות רק היינו סומכים לעשות חג בומנו, ודבר גדול תלוי במניינו
 כדאמר' לעיל¹⁰², ועכשו כשאנו מונין השבעה שבועות מזמן לקצירת העומר ממילא
 יארע יום החמשים בששה בסיון שהוא יום מתן עשרת הדברות. ולפי שאין ספירת
 החמשים יום אלא לצורך עצרת אין הבאת העומר קרוי זמן לברך עליו שהחיינו.
 (כב) ובקצרכתם את קציר וגו', לפי שמעצרת ואילך עיקר הקציר והתחיל לדבר
 מעצרת שהוא תחלת הקציר הזכיר כאן לקט ופאה¹⁰³.
 (כג) ודבר ה' אל משה, מה שהפסיק הענין בלשון "וידבר" אצל יום הזכרון
 ויום הכפורים וסוכות, לפי שכל אחד חג בפני עצמו, מה שאין כן בעצרת לפי שהוא
 תלוי אחר יום הנפת העומר למנות משם שבע שבחות עד עצרת.
 (כד) באחד לחדש יהיה לכם שבתון וגו', כשהיה לכם באחד לחדש שבתון או הוא
 זכרון תרועה, כלומר כשחל ראש השנה בשבת אין בו תרועה, כמו שגזרו רבותינו¹⁰⁴,
 ואין בו אלא זכרון תרועה בעלמא, ולכך אנו אומרים בתפלה בר"ה שחל להיות
 בשבת; את יום הזכרון הזה זכרון תרועה. ובפרשת פינחס לא כתיב שבתון, רק: יום
 תרועה יהיה לכם¹⁰⁵, פירוש כשארע בחול אומרים בו: את יום הזכרון הזה יום תרועה.
 וכן יסד הפייט בקרובות¹⁰⁶: ראש השנה אם יקרה בשבת קדש זכרון תרועה מקרא
 קודש, טבעו * אם בחול יבא צו לתקוע בכל גבולכם יום תרועה יהיה לכם. זכרון
 תרועה ע"י התרועה תהיו נזכרים לפני הקב"ה כדכתיב: והרעותם, ונזכרתם¹⁰⁷.

פסוק

1. על איזה קושי - fea כתוב - צונה פרשנו בפסוק כא'?
2. כמה אין מרכיב "שהחיינו" על הבאת העומר?
3. מה השאלה בפסוק כג' ומה מצנה?
4. איך פרשנו למה מוסק כד' דין קבוצ חז"ל קשר לראש השנה?

* * *

פרק כג' פסוק לו': "מקרא קודש יהיה לכם".

אם לא טעינו בתפיסתנו את "עצרת" הרי זו משמעותו: הוא קורא לאסוף את כל הרושגים הרוחניים של כל מחזור חגי השנה. עלינו זה יובן, שהכתוב הזכיר מיד את המשותף לכל החגים: כולם באים לחודש ולחוק את יחסנו לתורת ה'; והצד המשותף לכל החגים יובא לידי ביטוי עלידי הקרבות הנורמים של החגים; והאזהרה לקיים את התחייבותינו קשורה לכל החגים במידה שווה.

המעין בחג הסוכות — עלינו יסורו ההיסטורי ועלינו משמעותו הנצחית — יכול להעלות על הדעת, שחג זה ראוי לחול בכל זמן, בכל חודש ובייחוד גם בחודש ניסן. העובדה ההיסטורית, שהי' הושיבנו במדבר בסוכות, נמשכה ארבעים שנה; ואין היא קשורה בייחוד לחודש וליום מסויים. יתר על כן: הכתוב קושר את סוכות ליציאת מצרים (להלן פסוק מ): ולפי זה אפשר היה לצפות, שמצוות ישיבה בסוכה תהא נוהגת בפסח, ומשום כך אמרו בתורת' כהנים לפסוק לר' על "לחודש השביעי הזה": חג הסוכות זה טעון סוכה, ואין חג המצות טעון סוכה". ואילו הרעיון הנלמד מהג הסוכות — גם הוא איננו קשור לשום זמן; כי הי' שמר על ישראל במדבר והושיבם בסוכות בצל כנפיו; וסכאן ילמדו כל דורות

ישראל לבנות את סוכתם בצל כנפי ה'; ויזכו לשמחת חיים בניגולי הארץ שהי' נתן להם; ורעיון זה חייב להתקיים ולהתנשם בכל רגע של דרך חיינו. ואילו זו הסוכה לכך, שהתורה הדגשיה חזור והדגיש: רק "בחודש השביעי" ורק "בחמשה עשר יום לחודש השביעי הנתי' יחול חג הסוכות.

ועלינו זה יש לומר כך: פסוקים לדילת כבר תארו את חג הסוכות בהקשר עם שאר חגי השנה; ועתה חוזר פסוק לט אל האמור בפסוקים לדילת; והרי הוא משלים את משמעותו המיוחדת של החודש השביעי ביחס להג הסוכות; וכך הוא אומר על החודש הזה: באספכם את תבואת הארץ. יש לראונו לכך — עלינו עיבור שנה (ראה לעיל פ' פסוק ב) — שהחודש השביעי יחול בזמן האסיף, ודווקא בזמן שבו מצב האומה יהיה הפוך ממצבה במדבר — דווקא באיתו זמן יזכירו לעצמם את חייהם במדבר; כי ארבעים שנה היו ישראל במדבר; ושם הגיעו לידי הכרה, שנסיון עצמי הפכה לזדארת; ואותה הכרה תהא היסוד לחייהם — במצבים שונים ומנוגדים בתכלית. באספכם את תבואת הארץ תחגגו את חגבי' ה' שבעת ימים.

שאלות

1. מה הכוונה הכללית עליה מחפש כרש"נו מצנה בכל סירושו זה?
2. למה לדעתו נקרא חג הסוכות עם "עצרת"?
3. למה בעצם אין לחג זה מוצד מתאים וקבוצ?
4. למה דווקא עם אסיפת היבול והספד יש מקום לחג זה?
5. למה כחג זה מודגשת מצות: "ומחגת בחגק"?
6. איך מוצד הסתיו ואסיף היבול מתקשר אל הסוכות?

* * *

(מג) כי בסכות הושבתי את בני ישראל. יש מר"ל - שאמרו סכות ממש עשו להם, ויש שאמר ענני כבוד. דעת האומר סכות ממש עשו להם, מפני זה נצטוינו לעשות סכות

דוגמתן, כדי שיתגלה ויתפרסם מתוך מצות הסכות גודל מעלתן של ישראל במדבר שהיו הולכים עם כבוד האנשים והנשים והטף במקום שהוא אשר אין בטבע האדם לחיות בו, והוא שהעיד הכתוב: ארץ ציה ושוממה⁸⁵, לא מקום זרע ותאנה וגפן⁸⁶, וכן אמר הנביא לישראל: המדבר הייתי לישראל אם ארץ מאפליה⁸⁷, יאמר: לא הראיתי להם לישראל שהיו במדבר בארץ מאפליה, כי שם באותו מקום הכנתי להם כל צרכם ולא חסרו דבר, ולפי דעת זו אפשר שבאו להם צמחים מארץ מרחקים על ידי סוחרים. דעת האומר ענני כבוד היו מפני שהיו הולכים בעמוד ענן יומם ובעמוד אש לילה, כענין שכתוב: לא ימוש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה לפני העם⁸⁸, והיו מוקפין ומסוככין מכל צד בענני כבוד, וזהו העקר והנכון בפשט הכתוב, ועל כן אמר: כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים, וידעו להורות הפליאה הזאת כי הסכות הללו יהיו ענני כבוד, וכדבר הנביא שאמר: וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן ונגה אש להבה לילה כי על כבוד הפה⁸⁹, וסמך ליה: וסכה תהיה לצל יומם מחורב⁹⁰, והיא סכה של ענני כבוד ומיני מאורות לצדיקים לעתיד לבא, ועליו אמר דוד: כי יצפנני בסכה ביום רעה יסתירני וגו'⁹¹, בסכה כתיב, ודרך הקבלה במצות הסכה אזכירנו בעז"ה בסוף פרשת ראה⁹².

ה. רבינו בחיי. פרק כג' פסוק מג':

שאלות

1. כרש"נו מביא כדעה ראשונה את הפסוק *סוכות מנח*, איך הוא מנחק זאת?
2. מהביאו עם את דעת: "ענני כבוד" הוא מסיים: "וזהו הצוקר" התוכף *לחג השנה*?
3. בסוף דבריו הוא חוזר לענני הכבוד, איך בצורה שונה, איך ולמה?

* * *